Ekometsä-blogi 28.8.2013

Luonnon monimuotoisuutta metsän ja niityn välimuodoissa

Puustoisia perinneympäristöjä ovat erilaiset metsän ja niityn välimuodot, kuten metsälaitumet, hakamaat, lehdesniityt sekä kaskimetsät. Nämä ympäristöt ovat syntyneet perinteisen karjatalouden, kaskeamisen, lehdestämisen, laiduntamisen ja heinänteon seurauksena. Niittyjä, hakamaita ja laitumia oli ennen huomattavasti enemmän kuin peltoja. Vielä 1960-luvulla metsälaitumia oli Suomessa 1,3 miljoonaa hehtaaria, mutta tämän jälkeen määrä on romahtanut 5 000 – 9 000 hehtaariin. Metsälaitumia esiintyy etenkin Lounais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Kainuussa. Maisemaltaan avoimempia hakamaita arvioidaan olevan enää 1 900 – 3 300 hehtaaria, joista suurin osa on Etelä-Suomen keski- ja itäosissa.

Puustoisten perinneympäristöjen taantuminen on vakava ongelma Suomen luonnon monimuotoisuudelle: metsälaitumet, hakamaat ja lehdesniityt on arvioitu äärimmäisen uhanalaisiksi luontotyypeiksi. Perinneympäristöjen häviäminen on vakava uhka myös eliölajistolle, sillä Suomen uhanalaisista lajeista lähes neljännes elää ensisijaisesti perinneympäristöissä. Uusimman uhanalaisuusarvion mukaan perinnebiotoopeilla elää yli 1000 punaiselle listalle kuuluvaa eliölajia. Lajien uhanalaistuminen ei ole ihme, sillä useimpien perinneympäristöjen pinta-ala on vähentynyt yli 90 prosenttia viimeisen 50 vuoden aikana. Syinä tähän ovat olleet maatalouden muuttuminen, laidunnuksen loppuminen ja metsätalouden lisääntyminen.

Puustoiset elinympäristöt ovat nykyään ihmisen ylläpidosta riippuvaisia, sillä nämä elinympäristöt eivät säily ilman aktiivista hoitoa, kuten karjanlaidunnusta tai niittoa. Yksityiset maanomistajat ja muut yksityissektorin käytännön toimijat ovat merkittävässä asemassa näiden perinneympäristöjen hoidossa. Taloudellisia kannustimia hoitoon ovat maatalouden ympäristötuen erityistuki ja metsätalouden ympäristötuki. Puustoinen perinneympäristön voidaan suojella esimerkiksi METSO-ohjelman avulla perustamalla yksityinen suojelualue, jolloin maanomistaja saa täyden kertakorvauksen alueen puustosta.

WWF on käynnistänyt yhdessä Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion kanssa hankkeen, joka edistää puustoisten perinneympäristöjen hoitoa Lounais-Suomessa muodostamalla eri sidosryhmistä, kuten metsänomistajista ja karjanomistajista, koostuvan yhteistoimintaverkoston. Yhteistyön tavoitteena on edistää puustoisten perinneympäristöjen ekologisesti kestävää hoitoa laiduntamalla. Hankkeessa esitellään laidunyrittäjien toimintaa ja tehdään tunnetuksi perinneympäristöjen lajiston tilaa.

Hankkeesta on hyötyä niin luonnon monimuotoisuudelle, metsän- ja laiduneläinomistajille kuin matkailuyrittäjillekin. Ennallistamalla ja laiduntamalla avataan sulkeutuneita perinneympäristöjä, mikä parantaa niissä elävien lajien elinolosuhteita. Hanke hyödyttää yksityisiä metsänomistajia, joilla ei ole mahdollisuuksia itse toteuttaa perinneympäristöjen hoitotoimenpiteitä tai selvitellä erilaisia tukimahdollisuuksia. Myös muut osapuolet hyötyvät hoitoon ja laiduntamiseen liittyvästä tiedottamisesta ja kokemusten jakamisesta.

Hanke edistää metsänomistajien ja laiduneläintenomistajien yhteistyötä siten, että metsänomistaja saa mailleen perinneympäristöjä hoitavia eläimiä, ja eläintenomistaja saa laidunalueen eläimilleen. Metsän- ja laiduneläinomistajat voivat keskustella esimerkiksi metsälaitumien vaihdosta ja vuokrauksesta Tapion ja WWF:n järjestämissä paikallistilaisuuksissa. Hanke edistää alueellista yhteistyötä ja luonnonlaidunlihan tuotannon edellytyksiä sekä laidunyrittämisen kannattavuutta. Hanke parantaa myös perinteisiä kulttuuri- ja maisema-arvoja sekä ympäristön tilaa ja viihtyisyyttä. Esimerkiksi maaseutumatkailuyrittäjille hoidetut puustoiset perinneympäristöt sekä laiduntavat eläimet tuovat lisäarvoa matkailuyrittämiseen.

Näiden hyötyjen saavuttamiseksi sekä luontotyyppien ja niissä elävän lajiston uhanalaistumiskehityksen pysäyttämiseksi hoitotoimet tulisi aloittaa mitä pikimmiten kohteilla, joilla ominaispiirteet ovat parhaiten säilyneet.

Lisätietoa: http://www.metsalaidun.fi

FM **Panu Kunttu**
WWF Suomen metsäasiantuntija

MMK **Mari Anttila**
WWF:n suojeluharjoittelija